

interests of society and the state - is the proper level of scientific support for the activities of the prosecutor's office. The relevant scientific basis should be formed on the basis of the current legislation and with observance of the requirements of regulatory and legal acts regulating the general procedure for the management and implementation of scientific and technical activities. This type of provision of practice is realized in the order of realization of scientific activity - intellectual creativity, aimed at obtaining new knowledge and finding ways of their application, the main types of which are fundamental and applied scientific research.

Scientific support is connected with the formation of the possibilities of the prosecutor's office to adequately respond to the current challenges of legal reality, including: 1) the change of legislation, organizational framework and priority areas of state policy in the field of criminal justice, prosecution and law enforcement; 2) reduction of the scientific share in managerial decisions and regulatory documents of the department; 3) the creation of new law enforcement bodies with functions that form the subject of prosecutorial activities; 4) the imbalance of the mechanism of checks and balances in the criminal justice system, especially its anti-corruption component; 4) introduction of international standards in prosecution; 5) new approaches to the recruitment and training of applicants for prosecutorial posts; 6) increase of professional and moral-ethical requirements to the prosecutors; 7) worsening the image of scientists and reducing the role of scientific activity as a type of social work in general, reducing the scientific component in the organizational, personnel and functional areas of the Office of Public Prosecutor - in particular.

Keywords: prosecutor's office, prosecution activity, organization, scientific support, concept.

УДК 343.415(477)

В. В. Кострицький

ДЗЕРКАЛЬНІ СКЛАДИ ЗЛОЧИНІВ У ДИСПОЗИЦІЇ СТАТТІ 160 КК УКРАЇНИ

У статті через аналіз наукових проблем, що виникають навколо кримінально-правової охорони виборчих і референдумних прав, усебічно розглядаються питання щодо об'єктивної сторони дзеркальних складів злочинів, передбачених частинами 1 і 2 ст. 160 КК України.

Здійснено короткий історичний огляд і сучасний стан наявності дзеркальних складів злочинів у тексті чинного Кримінального кодексу України; розглянуто приписи частин 1 і 2 ст. 160; піддано аналізу види діянь, що складають об'єктивну сторону цих складів злочинів; досліджено семасіологічну природу окремих термінів, які набувають кримінально-правового значення. Зроблено відповідні висновки та висловлено рекомендації щодо можливого вдосконалення вітчизняного кримінального законодавства.

Ключові слова: злочини проти виборчих прав, злочини проти референдумних прав, підкуп виборця, підкуп учасника референдуму, неправомірна вигода, отримання неправомірної вигоди, надання неправомірної вигоди.

Постановка проблеми. Аналізуючи у своїх роботах питання, пов'язані з об'єктом злочину загалом, і з об'єктом злочинів, зокрема передбачених ст. 160 КК України, автор статті, серед іншого й спираючись на досвід власного судового правозастосування, наголошував, що практика в царині

безпосереднього використання кримінального законодавства не надто переймається акцентами щодо відображення об'єкта злочину в тексті процесуальних документів. Не є винятком і тексти рішень, що виносяться судами. Утім, заради справедливості, зазначимо, що та сама практика ґрунтовно опирається на дослідження тих елементів, які безпосередньо внесені законодавцем до тексту кримінально-правових норм. І це насамперед об'єктивна сторона злочину, детальному опису якої нормотворець приділяє дуже серйозну увагу.

З огляду на сказане, а також зважаючи на передвиборчу президентську кампанію, яка фактично розпочалась, актуальним убачається огляд об'єктивної сторони злочину, виписаного законодавцем у ст.160 КК України. До того ж пам'ятаємо, що 23 жовтня 2014 року набрав чинності Закон України № 1703-VII «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за порушення виборчих прав громадян», яким, серед іншого, цю норму викладено в новій редакції. Зауважимо, що до запровадження вказаних змін, ця стаття встановлювала кримінальну відповідальність за порушення законодавства про референдум, у чинній же редакції – за підкуп виборця чи учасника референдуму. Отже, положення ст. 160 КК не просто зазнали редакційних змін, а були замінені іншими за змістом правовими нормами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання об'єктивної сторони злочину загалом, окремих її ознак, а також об'єктивної сторони окремих злочинів проти виборчих і референдумних прав досліджувала у своїх роботах значна кількість науковців. Серед них П. П. Андрушко, С. Р. Багіров, П. С. Берзін, І. О. Зінченко, В. М. Кудрявцев, С. Я. Лихова, М. В. Мазур, В. Б. Малінін, М. І. Мельник, В. О. Навроцький, М. І. Панов, О. Ф. Парфенов, І. Реннеберг, В. П. Тихий, Г. В. Тімейко, О. Л. Тимчук, М. І. Хавронюк, Н. М. Ярмиш та інші.

Формування цілей. Водночас з огляду на вищезгадані зміни, яких зазнала ст.160 КК України, виникає потреба більш детального та прискіпливого вивчення цих законодавчих новел. Також потрібно з об'єктивністю визнати, що зробити це в одній науковій статті неможливо через значний обсяг питання. Саме тому *метою* статті є огляд так званих дзеркальних складів злочинів, які з'явилися в тексті її диспозиції після набрання чинності вказаних змін.

Виклад основного матеріалу. У новій редакції аналізованої кримінально-правової норми передбачено три основних склади злочинів:

1) прийняття пропозиції, обіцянки або одержання виборцем, учасником референдуму для себе чи третьої особи неправомірної вигоди за вчинення чи невчинення будь-яких дій, пов'язаних з безпосередньою реалізацією свого виборчого права або права голосу (відмова від участі в голосуванні, голосування на виборчій дільниці (дільниці референдуму) більше одного разу, голосування за окремого кандидата на виборах або відмова від такого голосування, передання виборчого бюлетеня (бюлетеня для голосування на референдумі) іншій особі), незалежно від фактичного

волевиявлення особи та результатів голосування (такий склад уміщений у частині першій цієї норми);

2) пропозиція, обіцянка або надання виборцеві чи учаснику референдуму неправомірної вигоди за вчинення або невчинення будь-яких дій, пов'язаних з безпосередньою реалізацією свого виборчого права чи права на участь у референдумі (відмова від участі в голосуванні, голосування на виборчій дільниці (дільниці референдуму) більше одного разу, голосування за окремого кандидата на виборах, кандидатів від політичної партії, місцевої організації політичної партії або відмова від такого голосування, передача виборчого бюлетеня іншій особі) (цей склад злочину виписаний законодавцем у частині другій статті);

3) здійснення передвиборчої агітації (агітації референдуму) у спосіб надання підприємствам, установам, організаціям неправомірної вигоди або надання безплатно товарів (крім товарів, що містять візуальні зображення найменування, символіки, прапора політичної партії, вартість яких не перевищує розміру, встановленого законодавством), робіт, послуг (передбачений частиною третьою статті).

Треба визнати, що прийом юридичної техніки, який використав нормотворець при конструюванні ст. 160 КК України, коли три частини однієї норми містять основні склади злочинів, не можна назвати доволі звичним, а також те, що він не так вже й часто трапляється в тексті кримінального кодексу. Мабуть, більш традиційною й однозначно розповсюдженішою є схема, коли в частині першій статті вміщується основний склад злочину, у частині другій – кваліфікований, а в третій і більше, якщо вони є, – особливо кваліфіковані склади.

Навіть більше, склади злочинів, передбачені частиною першою (*прийняття пропозиції, обіцянки або одержання* (тут і далі курсив наш – В.К.) виборцем, учасником референдуму для себе чи третьою особи неправомірної вигоди...) і частиною другою (*пропозиція, обіцянка або надання* виборцеві чи учаснику референдуму неправомірної вигоди...) ст. 160 КК України, є дзеркальними злочинами. Очевидно, що прийняти пропозицію або обіцянку неправомірної вигоди можна лише за наявності попередньо висловленої такої пропозиції або обіцянки. Також й одержати неправомірну вигоду можна тільки в результаті її надання.

Приклади дзеркальних складів злочинів відомі як в історії вітчизняного кримінального законодавства, так і на сьогодні. В історичній ретроспективі мабуть найвідомішим і, можна сказати, класичним прикладом були склади давання та одержання хабара. У чинному ж кримінальному кодексі за аналогією з наведеними приписами частин 1 і 2 ст. 160 також вибудовано:

– частину першу (*пропозиція чи обіцянка* службовій особі юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми *надати* їй або третій особі *неправомірну вигоду*, а також *надання такої вигоди або прохання її надати...*) і частину третю (*прийняття пропозиції, обіцянки або одержання* службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми *неправомірної вигоди...*)

ст. 368³ КК України (Підкуп службової особи юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми);

- частину першу (*пропозиція чи обіцянка* аудиторів, нотаріусу, оцінювачеві, іншій особі, яка не є державним службовцем, посадовою особою місцевого самоврядування, але провадить професійну діяльність, пов'язану з наданням публічних послуг, зокрема й послуг експерта, арбітражного керуючого, приватного виконавця, незалежного посередника, члена трудового арбітражу, третейського судді (під час виконання цих функцій), *надати йому/їй або третій особі неправомірну вигоду*, а також *надання такої вигоди або прохання її надати...*) і частину третю (*прийняття пропозиції, обіцянки або одержання* аудитором, нотаріусом, приватним виконавцем, експертом, оцінювачем, третейським суддею або іншою особою, яка провадить професійну діяльність, пов'язану з наданням публічних послуг, а також незалежним посередником чи арбітром під час розгляду колективних трудових спорів *неправомірної вигоди...*) ст. 368⁴ КК України (Підкуп особи, яка надає публічні послуги);

- частину першу (*пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди* особі, яка пропонує чи обіцяє (погоджується) за таку вигоду або за надання такої вигоди третій особі вплинути на прийняття рішення особою, уповноваженою на виконання функцій держави...) і частини другу та третю (*прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди* для себе чи третьої особи за вплив на прийняття рішення особою, уповноваженою на виконання функцій держави...) ст. 369² КК України (Зловживання впливом).

У дещо зміненому вигляді залишилися в тексті кримінального кодексу «старожили» дзеркальних складів злочинів у сфері службової діяльності – ст. 368 (Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою) та ст. 369 (Пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі).

З вищенаведених прикладів виділимо певну закономірність: у первісних нормах, які існують з моменту набрання чинності Кримінального кодексу України в 2001 році, відповідальність за одержання та надання неправомірної вигоди вміщено в різних статтях. А в кримінально-правових новелах, які пізніше ввелися до тексту кримінального закону, і надання, і одержання неправомірної вигоди передбачено у вигляді основних складів злочинів у різних частинах, але в межах однієї статті. Чим же керувався законодавець, обираючи такий підхід у нових нормах?

На нашу думку, немає підстав твердити, що будь-який з наведених прийомів є більш або менш вдалим для правозастосування. Утім, з огляду на належну якість кримінально-правового законодавчого масиву менша кількість нових статей з відповідними індексами однозначно виглядає краще. Отже, використовуючи вищенаведений прийом, нормотворець, по суті, технічно скоротив більшу кількість нових статей у тексті кримінального кодексу, не зменшивши при цьому кількості правових норм.

Передбачені в частинах 1 і 2 ст. 160 склади злочинів мають традиційно складне для злочинів, пов'язаних з одержанням-наданням неправомірної

вигоди, формулювання. Проте воно все ж таки дає змогу визначити основні ознаки окремих елементів складу злочину, серед яких є також ознаки об'єктивної сторони.

Зокрема, нормативна конструкція, яку виписав законодавець, дає змогу виділити такі форми діяння, що сукупно з іншими елементами та ознаками дають підстави констатувати можливу наявність складу злочину:

№	для ч. 1 ст. 160 КК України	для ч. 2 ст. 160 КК України
1.	прийняття пропозиції неправомірної вигоди	пропозиція неправомірної вигоди
2.	прийняття обіцянки неправомірної вигоди	обіцянка неправомірної вигоди
3.	одержання неправомірної вигоди	надання неправомірної вигоди

Тобто, фактично маємо три види діянь, які можуть вчинятись у формі активних дій, бо навіть мовчазна згода на пропозицію або обіцянку, продемонстрована мімікою чи жестами, потребує хоч і незначної, але все ж таки певної фізичної активності.

Великий тлумачний словник сучасної української мови дефініює термін «пропозиція» як те, що пропонується чий-небудь увазі, виноситься на обговорення, розгляд тощо. Це може бути порада, вказівка відносно того, як діяти, що робити. Також, «пропозиція» – це те, що *пропонується кому-небудь замість чогось або на вибір як угода, умова тощо* [1, с. 1164].

У тому ж словнику знаходимо значення слова «обіцянка»: добровільно дане зобов'язання зробити що-небудь [1, с. 805].

Отже, якщо виходити із семасіологічної природи названих термінів, то треба визнати, що їх основною відмінністю є обов'язкове поєднання «пропозиції» як певної умови якихось подальших дій до цих самих подальших дій. Для «обіцянки» ж достатньою є наявність лише самого зобов'язання зробити щось. У семантичній площині таке зобов'язання може бути безумовним; для його визначення та характеристики визначальною є ознака добровільності, а не подальшого виконання якихось умов.

Утім, маємо констатувати, що законодавець не лише жодним чином не врахував семасіологічну природу вказаних термінів, а й цілком нівелював різницю між ними, розмістивши в тексті кримінально-правової норми загальну для них умову, за якої, власне, суб'єкт таку пропозицію чи обіцянку приймає: 1) учинення або невчинення будь-яких дій, пов'язаних з безпосередньою реалізацією свого виборчого права або права голосу – для прийняття пропозиції, обіцянки та одержання неправомірної вигоди; та 2) учинення або невчинення будь-яких дій, пов'язаних з безпосередньою реалізацією свого виборчого права чи права на участь у референдумі – для пропозиції, обіцянки або надання неправомірної вигоди.

Отже, обіцянка, що має певну вимогу для виконання наданого зобов'язання як обов'язкову умову його реалізації, отримує ознаку

пропозиції й у результаті сама перетворюється на пропозицію. Тобто, законодавець, передбачивши в тексті диспозиції кримінально-правової норми обов'язковий зв'язок термінів «пропозиція» та «обіцянка» з дальшим учиненням або невчиненням певних дій, по суті надав двом семантично відмінним поняттям значення синонімів. Чи спричинило це позитивний вплив на текст кримінального закону? Очевидно, що ні.

Головне юридичне управління Апарату Верховної Ради України в підготовлених правилах оформлення проектів законів та основних вимогах законодавчої техніки слушно зазначило, що структура законопроекту повинна забезпечувати послідовне логічне викладення нормативного матеріалу, його доступність для огляду, сприяючи правильному його розумінню, а відтак, і подальшому застосуванню. Статті – це предметно відокремлені структурні одиниці закону, які можуть поділятися на частини. Частина статті може складатися з одного або декількох речень і сукупно містити один логічно завершений аспект регулювання, що належить до предмета статті. На думку Головного юридичного управління, одним з недоліків закону може бути наявність громіздких статей, а також статей, перенасичених регулятивними приписами, що призводить не лише до утруднень під час внесення до них дальших змін, але й у процесі їх застосування [3, с. 8, 12-13].

У диспозиціях частин 1 і 2 ст. 160 КК України законодавець створив громіздкі норми, перевантаживши їх випотрошеним у цьому випадку терміном, необґрунтовано позбавивши його семасіологічного наповнення.

Говорячи про види діянь, які знаходяться в основі об'єктивної сторони злочинів, передбачених частинами 1 і 2 ст. 160, розглянемо питання визначення моменту, з якого ці злочини треба вважати закінченими. Беручи до уваги той факт, що вказані суспільно небезпечні діяння фактично «виросли» зі статей, які передбачали кримінальну відповідальність за одержання або давання хабара, доцільно буде проаналізувати, як вказане питання регламентується в окремих законодавчих системах. Зокрема, О.О. Дудоров і Г.М. Зеленов виділили чотири законодавчі системи, які відрізняються саме моментом одержання хабара (ми ж сприймаємо їх через призму неправомірної вигоди – В.К.):

1) система односторонньої заяви: для закінчення злочину досить виявити готовність продати службову діяльність за певну плату; замах за такої системи неможливий;

2) система двосторонньої угоди: для моменту закінчення злочину потрібна згода особи прийняти запропонований їй хабар;

3) система реалізації двосторонньої угоди у формі фактичного отримання запропонованого хабара; відповідно до цього підходу угода про хабар, яка не супроводжується його одержанням, розглядається лише як готування;

4) система, яка для закінчення злочину потребує не лише прийняття хабара, а й учинення того діяння, заради якого він і був вручений [2, с. 459].

Ураховуючи вищенаведене, доходимо таких висновків:

– для пропозиції неправомірної вигоди та для її обіцянки характерні ознаки системи односторонньої заяви. Для того, щоб злочин вважався закінченим, досить, щоб суб'єкт висловив таку пропозицію чи обіцянку. Указані характеристики є маркером формального складу злочину. Згода протилежної сторони пристати на таку пропозицію не є обов'язковою та на кваліфікацію не впливає;

– для прийняття пропозиції або обіцянки неправомірної вигоди є характерними ознаки системи двосторонньої угоди, адже прийняти можна лише попередньо висловлену пропозицію. У визначенні виду цього складу злочину залежно від моменту його закінчення допомагає сам законодавець, нівелюючи значення можливих наслідків у формулюванні диспозиції ч. 1 ст. 160 КК України. Він твердить про вчинення вказаних дій «незалежно від фактичного волевиявлення особи та результатів голосування». Отже, склад цього злочину також буде формальним і вважатиметься закінченим з моменту вчинення суб'єктом будь-яких дій, що засвідчать прийняття висловленої йому пропозиції отримати неправомірну вигоду;

– для одержання неправомірної вигоди, як і для її надання, притаманні ознаки системи реалізації двосторонньої угоди у формі фактичного отримання запропонованої неправомірної вигоди. Водночас зазначимо, що на відміну від характеристики, наданої О. О. Дудоровим і Г. М. Зеленовим, у разі, якщо угода про хабар не супроводжується його одержанням, твердити про готування до злочину не можна. І це унеможливлено на законодавчому рівні з огляду на наявне формулювання диспозицій частин 1 і 2 ст. 160 КК України. Криміналізуючи пропозицію неправомірної вигоди та її прийняття, законодавець, по суті, криміналізував готування до надання та готування до одержання такої вигоди, адже, ні надання, ні одержання не може відбутися без попередньої домовленості – угоди про це. Така угода може безпосередньо передувати наданню-одержанню або ж між ними може бути якийсь більший проміжок часу – на кваліфікацію цей факт не впливає. Очевидно, що цей склад злочину також є формальним.

Не можемо оминути увагою ще один момент: як кваліфікувати діяння з одержання-надання неправомірної вигоди у разі, коли ця вигода передається, а отже, й отримується не цілком, а частинами. Звертаючись до теоретичного доробку щодо кримінальної відповідальності за хабарництво, маємо зазначити, що нам імпонує позиція щодо констатації закінчення такого злочину з моменту передачі-отримання хоча б частини від обумовленого розміру неправомірної вигоди.

Нагадуємо, що розглядаючи дефініцію поняття «пропозиція», було встановлено, що це те, що пропонується кому-небудь замість чогось. Законодавець у тексті ч. 1 ст. 160 КК України передбачив, які саме дії, пов'язані з безпосередньою реалізацією виборчого права або права голосу, особа повинна виконати або навпаки – не виконувати у відповідь на отримання неправомірної вигоди:

- 1) відмова від участі в голосуванні;

2) голосування на виборчій дільниці (дільниці референдуму) більше одного разу;

3) голосування за окремого кандидата на виборах або відмова від такого голосування;

4) передання виборчого бюлетеня (бюлетеня для голосування на референдумі) іншій особі.

Звертає на себе увагу той факт, що, наприклад, у дзеркальній нормі – ч. 2 ст. 160 законодавець розмістив перелік дій, очікуваних суб'єктом-ініціатором пропозиції неправомірної вигоди від виборця або учасника референдуму. Зауважимо, що вони дещо відрізняються від наведених вище:

1) відмова від участі в голосуванні;

2) голосування на виборчій дільниці (дільниці референдуму) більше одного разу;

3) голосування за окремого кандидата на виборах, кандидатів від політичної партії, місцевої організації політичної партії або відмова від такого голосування;

4) передача виборчого бюлетеня іншій особі.

Не зрозуміло, чому нормотворець в одному разі говорить про «передання», а в іншому – про «передачу» бюлетеня іншій особі. Будемо вважати це технічною помилкою під час укладання тексту на стадії законопроекту. Утім, не можемо оминати увагою такої, на перший погляд, незначної розбіжності в наведених переліках дій, яка, проте, дає змогу дійти певних висновків щодо його ролі та значення.

Як видається з вищевикладеного, трохи відрізняються дії, виділені під номерами три й чотири (курсивом позначимо відмінності за винятком указаной раніше технічної похибки):

№	для ч. 1 ст. 160 КК України	для ч. 2 ст. 160 КК України
3.	голосування за окремого кандидата на виборах або відмова від такого голосування	голосування за окремого кандидата на виборах, <i>кандидатів від політичної партії, місцевої організації політичної партії</i> або відмова від такого голосування
4.	передання виборчого бюлетеня (<i>бюлетеня для голосування на референдумі</i>) іншій особі	передача виборчого бюлетеня іншій особі

З наведеного вчається, що з одного боку – у випадках голосування – криміналізовані очікування ініціатора неправомірної вигоди більші ніж можливі діяння-відповідники її отримувача, за які законодавець передбачив відповідальність. А з іншого – у випадку передачі бюлетеня – навпаки: у разі прийняття пропозиції неправомірної вигоди її набувач може передати не лише виборчий бюлетень, як це відображають криміналізовані в частині другій цієї статті очікування суб'єкта її пропозиції, а й бюлетень для голосування на референдумі.

Отже, якщо здійснювати буквально тлумачення вищенаведених норм, у випадку, наприклад, коли один суб'єкт надає неправомірну вигоду учасникові референдуму в заміну на передачу бюлетеня для голосування на референдумі, то виникають підстави твердити про наявність ознак складу злочину, передбаченого ст. 160 КК України лише в діяннях тієї особи, котра одержує таку вигоду.

Також, скажімо, коли виборець погоджується на пропозицію та одержує неправомірну вигоду за голосування не за окремого кандидата, а за політичну партію (тобто, у формулюванні ч. 2 ст. 160, за кандидатів від політичної партії), то виникають підстави говорити про відсутність у його діяннях окремих ознак злочину, передбаченого ч. 1 ст. 160 КК України, констатуючи, натомість, ознаки, передбачені ч. 2 цієї статті, у діяннях суб'єкта, котрий надає виборцеві таку неправомірну вигоду.

Підсумовуючи викладене, зазначимо, що сумнівно, щоб законодавець спеціально заклав такі юридичні колізії в текст дзеркальних за своєю кримінально-правовою природою норм. Найімовірніше, з боку нормотворця було неухвалене ставлення до деталей у формулюваннях. Спираючись на власний досвід правозастосування, зауважимо, що залучення законодавцем до тексту диспозицій статей Особливої частини кримінального кодексу прикладів окремих діянь досить часто провокує неоднакове тлумачення норм різними учасниками процесу, створюючи умови, за яких під виглядом змагальності просто затягується розгляд справи.

Найчастіше дискусія виникає навколо питання: чи є такі переліки вичерпними? Безспідставно вважається, що у випадках, коли законодавець завершує перелік посиланням на інші можливі ознаки, то перелік є невичерпним, і до застосування коректні й інші ознаки, безпосередньо не наведені в тексті норми. Прикладом такого є ч. 2 ст. 194 КК України, де вказано способи умисного знищення або пошкодження чужого майна: «*шляхом підпалу, вибуху чи іншим загальнонебезпечним способом*»; ч. 1 ст. 279: «блокування транспортних комунікацій шляхом влаштування перешкод, відключення енергопостачання чи *іншим способом*, яке порушило нормальну роботу транспорту або створювало небезпеку для життя людей, або настання *інших тяжких наслідків*»; ч. 2 ст. 283: «ті самі дії, якщо вони спричинили загибель людей або *інші тяжкі наслідки*» тощо.

У тексті ж частин 1 і 2 ст. 160 КК України про які-небудь «інші діяння» у переліку дій, пов'язаних з безпосередньою реалізацією особою свого виборчого права або права голосу, не йдеться, що й викликає певні сумніви в можливості продовження цього переліку та підкріплює позицію сторони процесу, яка наголошує на його вичерпності.

Вважаємо, що питання про вичерпність або невичерпність аналізованого переліку само собою є не зовсім коректним. На наш погляд, законодавець, хоч і з вадами, проте зміг відобразити в аналізованих диспозиціях певну систему. Очевидно, що основний криміноутворювальний акцент він робить не на конкретних способах учинення дій, пов'язаних з безпосередньою реалізацією особою виборчого права або права голосу на

референдумі, а на самому факті вчинення чи невчинення таких діянь. Наведені в дужках різновиди дій є просто прикладами. Хоча такий конструктивний прийом, на наше переконання, не є ідеальним, проте за його допомогою законодавець намагається проілюструвати найбільш розповсюджені (принаймні на момент розроблення законопроекту та прийняття змін до кримінального кодексу у вигляді закону) способи вчинення злочину. Також, у низці випадків він допомагає підкреслити соціальну обумовленість криміналізації певних діянь.

Висновки. З проведеного вище аналізу убачається, що склади злочинів, передбачені частинами 1 і 2 ст. 160 КК України, не єдині дзеркальні склади в чинному кримінальному кодексі. Утім, попри історичну усталеність щодо криміналізації таких діянь, очевидним є те, що нові дзеркальні склади законодавець відображає не в різних статтях, а в різних частинах однієї статті. Уважасмо такий підхід виправданим з огляду на можливість забезпечення якості законодавчого масиву.

Водночас конструкція вказаних норм є наразі громіздкою та переважаною термінами, необґрунтовано позбавлених семасіологічного наповнення. Це, а також інші моменти, виявлені під час аналізу, дає підстави твердити про потребу вилучення з тексту частин 1 і 2 ст. 160 КК України терміна «обіцянка» («обіцянки») як такого, що не виконує самостійної функції та фактично дублює за смисловим наповненням термін «пропозиція».

Використані джерела:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови [Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел]. Київ: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
2. Кримінальне право (Особлива частина): підручник / за ред. О. О. Дудорова, Є. О. Письменського. Луганськ: Видавництво «Елтон-2», 2012. Том II. 2012. 704 с.
3. Правила оформлення проектів законів та основні вимоги законодавчої техніки (Методичні рекомендації). Видання четв., виправл. і доповн. / за ред. М. О. Теплока. Київ: Головне юридичне управління Апарату Верховної Ради України, 2014. 50 с.

Стаття надійшла до редколегії 6.06.2018

Кострицкий В. В. Зеркальные составы преступлений в диспозиции статьи 160 УК Украины

В статье при помощи анализа научных проблем, возникающих в сфере уголовно-правовой охраны избирательных и референдумных прав, всесторонне рассмотрено вопросы, посвященные объективной стороне зеркальных составов преступлений, предусмотренных частями 1 и 2 статьи 160 УК Украины.

Проведён краткий исторический обзор и проиллюстрировано современное состояние наличия зеркальных составов преступлений в тексте действующего Уголовного кодекса Украины, рассмотрено положения частей 1 и 2 ст. 160, проанализировано виды деяний, которые образуют объективную сторону этих составов преступлений, исследовано семасиологическую природу отдельных терминов, которые приобретают в тексте закона уголовно-правовое значение.

Сделано соответствующие выводы и рекомендации касавемо возможного усовершенствования украинского уголовного законодательства.

Ключевые слова: преступления против избирательных прав, преступления против референдумных прав, подкуп избирателя, подкуп участника референдума, неправомерная выгода, получение неправомерной выгоды, дача неправомерной выгоды.

Kostrytyski V. Mirror Compositions of Crimes in the Disposition of the Article 160 of the Criminal Code of Ukraine

In the article, with the help of an analysis of scientific problems that arise in the field of criminal and legal protection of electoral and referendum rights, issues devoted to the objective side of the offenses provided for in Parts 1 and 2 of Article 160 of the Criminal Code of Ukraine are comprehensively considered. It is justified that these crimes are mirror images of each other. Parallels are drawn between these crimes and other socially dangerous acts that are similar to them, which are criminalized in other articles of other sections of the Special Part of the Criminal Code of Ukraine. Among them: Part 1 and Part 3 of Art. 368-3 (bribery of an official of a legal entity of private law regardless of the organizational and legal form); Part 1 and Part 3 of Art. 368-4 (bribery of a person who provides public services); parts 1, 2, 3 of Art. 369-2 (abuse of influence); slightly modified classical art. 368 (acceptance of a proposal, promise or receipt of an improper benefit by an official) and art. 369 (offer, promise or provision of improper benefit to an official).

A short historical review was conducted, and also the current state of the presence of mirror trains of crimes in the text of the current Criminal Code of Ukraine is illustrated, the provisions of the Part. 1 and 2 of Article 160, the types of acts that form the objective side of these crimes are analyzed, the semasiological nature of certain terms that acquire the criminal legal meaning in the text of the law is examined. Appropriate conclusions and recommendations are made with regard to the possible improvement of Ukrainian criminal law.

Keywords: crimes against electoral rights, crimes against referendum rights, bribery of a voter, bribery of a referendum participant, improper benefit, obtaining undue benefits, giving undue benefits.

УДК 343.71

К. В. Шахова

АНАЛІЗ МІЖНАРОДНОГО ЗАКОНОДАВСТВА З ПИТАНЬ ПРОТИДІЇ ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ СТАТЕВОЇ СВОБОДИ ТА СТАТЕВОЇ НЕДОТОРКАНОСТІ

У статті проаналізовано міжнародне законодавство з питань протидії вчинення злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості. Детально визначено основні положення кримінального законодавства у сфері забезпечення статевої свободи та статевої недоторканості таких країн, як Велика Британія, Франція, Німеччина, Сполучені Штати Америки, Російська Федерація. Водночас дотично розглянуто й законодавство інших країн світу, зокрема Албанії, Австрії, Аргентини, Болгарії, Боснії і Герцеговини, Ізраїлю, Португалії, Румунії, Федерації Данії, Індонезії, Іспанії, Італії, Колумбії, Латвії, Литви, Македонії, Молдови, Нідерландів, Норвегії, Польщі, Сальвадору, Швейцарії,